

kiadását...”; válogatott leveleiből pedig „egy szigorúan tagolt gyűjteményt állított össze” (107). Leclercq szerint „Bernát tudatában volt felelősségének, mely tudósként és tehetsége alapján lett osztályrésze”, ellenben „ismerte a csalódás, a szomorúság és az aggodás pillanatait is” (108), hiszen több kezdeményezése kudarcba fulladt. Arról nem is beszélve, „hogy a ciszterci rend más irányba fejlődött tovább”, mint ahogyan ő azt szeretete volna. „Már nem tartották be olyan pontosan az obszervanciát, megsértették az ének és a művészet egyszerűségéről szóló előírást, és egyre kevésbé vettek részt a társadalom életében” (109).

Az életrajz második része Bernát gondolatainak, teológiája fejlődésének a megismerésére kínál lehetőséget. Ennek keretében az olvasó megismerkedhet az alázat és a büszkeség fokozataival, valamint az Isten szeretetéről, a kegyelemről és a szabad elhatározásról, a Megváltóról, Máriáról, az egyház titkairól és a keresztények útjáról vallott felfogásával.

Végezetül érdemes szót ejteni magáról a fordításról is, mely egy német kiadás (München, 2005) alapján készült. Bizonyos értelemben a magyar könyvkiadás fonákjaira hívja fel a figyelmet. Hiszen az eredeti francia művet Dr. Tímár Ágnes O. Cist. már 1998-ban magyarra fordította (SZIT, Budapest). A jelen fordításra pedig mindenképpen ráért volna a lektorálás, hiszen a magyar szövegben például Saint-Thierry Vilmos Szent Thierry Vilmos-ként, Hugo de Saint-Victor Hugo von Sankt Viktor-ként, III. Jenő pápa pedig Eugénként jelenik meg. (Ford. Hernádiné Homoki Ildikó; *Kairosz Kiadó*, Budapest, 2006)

JAKAB ATTILA

ÉS A GOLYÓ GURUL... Horányi Özsébbel beszélget Ferenczi Andrea

A harmincötödik kötet után már aligha felelőtlenség kijelenteni: fontos sorozat a Kairosz Kiadóé. A *Miért hiszek?* kérdésre fölfűzött interjúkötetekben egy-egy jeles személyiség (művész, tudós s más értelmiségi) vall hitről (hitéről), hivatásról és elhivatottságról. Jelen kiadványban Ferenczi Andrea kérdéseire Horányi Özséb válaszol. A jeltudomány, a képelmélet és a kommunikációkutatás egyik legmeghatározóbb alakja, amint a kérdezői előszóból is kiviláglik, nem egykönnyen állt kötélnek. Ferenczi Andrea tárgyyszerűen pontos, ám e minőségükben épp a személyes érdekeltiséget nyilvánvalóvá tevő kérdései azonban a személyiség elzártabb rétegeit is kivételesen érzékenységgel fogják vallatóra. (Akarva-akaratlanul az interjúalány által idővel

megfogalmazottak szellemében járva el: „Egy keresztény akkor él értelmiségi életet, hogyha föl tud tenni kérdéseket, amelyek olyan helyzetekre világítanak rá, amelyek ezek nélkül rejtve maradnának.” [99.]

A társadalomtudós szavai az egyéni életút s a családtörténet alakulásának fordulatait közös tanulságként ajánlják föl az olvasónak; tudósi kiterőti tudományos világméretet vázolnak föl s egyúttal korrajzot, társadalomkritikát is adnak. (A család, a mesterek, a kollégák és a barátok aggályosan gondos megidézése, névsorszerűen jegyzetek formájában is, a hála és a tisztelet megnyilvánításának rendhagyóan szép módja.) A gondolatmenetek többsége a jelek, a képek és a kommunikáció természetét a szemiotika, az ikonológia és a kommunikációelmélet nézőpontjából, de filozófiai, pszichológiai és teológiai belátásokat is hasznosítva értelmezi. Értelmezi, mégpedig — a beszélgetés műfajából adódóan — a kérdező s a majdani olvasó számára; tanári eleganciával, azaz egyszerre szakszerűen és laikusok számára is biztonsággal követhetően.

Külön reflexiók vetnek számot az értelmiségi létmód (mint társadalmi szerep) jelenkori feladataival. Eszerint értelmiséginek lenni annyit jelent: az analitikus-kritikus gondolkodói magatartás következetességével, a dolgokhoz való reflexív viszonyulás kiművelt attitűdjével venni részt a közösség (a társadalom) életének alakításában. Ami — kivált, ha keresztény értelmiségi ethosról van szó — szinte szükségszerűen vonja magával a közéleti szerepvállalás, a *közjó* érdekében cselekvés belső igényét. (Horányi kutatói és oktatói tevékenysége mellett a Pax Romana elnökeként s éveken keresztül a Vigilia szerkesztőjeként végzett munkájával mutatott erre példát; a „transzcendensnek önatadó cselekvés” [például 81.] vallott eszménye jegyében, a „teljességre törekvő rendteremtés” [109.] eltökélt szándéka szerint.) Azt az igényt, amely, rokon törekvésekre találván, kultúrát alapít és tart fent. Kultúrát, mely többek között arra teremt lehetőséget, hogy a transzcendens minőség (akármit gondoljon erről ki-ki a maga hite, hajlamai és világmérete szerint) az individualitás létszintjén is megmutatkozhassék: „A kultúra által éppen olyan mértékben mutatkozik meg a transzcendens, mint bármi más által, de azzal a különbséggel — mert az a típusú ágens, akik mi vagyunk, olyan szabadságot szerzett, amivel a többiek nem rendelkeznek —, hogy a kultúrában, pontosabban: többnyire a liturgiában lehetőség van a konstitúció által a transzcendens mutatkozásának előidézésére.” (76.)

A vasgolyó Pilinszkytól vett metaforája — a kötet címében — az események mélyén észre-

vétlenül, de a léttörvények föltartóztathatatlanságával gördülő ismeretlen közöst jelöli. Az *egyek vagyunk* tapasztalatának eredőjét. Amiről többet a tudósi bölcsesség sem próbál mondani... (Kairosz, Budapest, 2006)

HALMAI TAMÁS

SIPOS LAJOS: TAMÁSI ÁRON

A 20. századi magyar irodalom kiemelkedő prózaírója, az Ábel-trilógia szerzője korának egyik legnépszerűbb alkotója volt. Erdély szülöttjeként az első világháború után újra szerveződő, lehetőségeit megteremteni szándékozó irodalmi élet egyik meghatározó szereplője volt, aki cikkeiben sokszor tett hitet magyarok és románok békés egymás mellett élésének gondolata mellett. Ma sem egyértelműen tisztázott, miért költözött végleg Magyarországra, ahol írásaiban nem érte el korábbi művei színvonalát. Gáncstalanságára mi sem jellemzőbb, mint hogy egy időben besúgók készítettek róla jelentéseiket. Legfeljebb az ébereszthet némi kétséget, miért kellett „levélfélét” írnia a *Halotti beszédét* 1951-ben megjelentetett Márai Sándornak, s miért a vers közreadása után három évvel írt arról, hogy Márai „letörte a reménység szárnyait”. Márai úgy vélte, hogy író-társa feladatot teljesített levele közzétételével, s ezt a lehetőséget akkor sem zárhatjuk ki, ha tisztában vagyunk Tamási Áron gerincességével, megalkuvást nem ismerő természetével.

Sipos Lajos most megjelent Tamási-monográfiájának olvastán legelőször azzal a kérdéssel kell szembenéznünk, szükség van-e az író „éberesztésére”, s nem kevés szégyenérzettel válaszolhatjuk: igen, s manapság különösképpen igen! Tamási Áron ugyanis azt az irodalom-szemléletet valósította meg, amelynek lényege a szolgálat volt. Szolgált a erdélyi magyarságot s a honi elesett parasztságot. Napjainkban ez az irodalomfelfogás egyre erősebb bírálatok keresztüztüzebe került, s ennek következtében Illyés és Németh László mellett Tamási Áron ugyancsak egy sokszorosan kérdésessé tett alkotómódszer képviselőjének minősül. Nem szerencsés ebben a meg-megújuló vitában a bíró talárában feszíteni, de az irodalom tekintélyvesztésében annak is szerepe van, hogy az írók nagy többsége nem vállalkozik a társadalmi és politikai életben tapasztalható negatívumok feltárására és bírálatára, vagy ha ezt teszik, pártdekek szolgálatába szegődnek.

Már évtizedekkel ezelőtt tapasztalható volt, hogy az irodalmi jelenségekkel és írókkal foglalkozók műveiben ismét egyre fontosabb lett a tények feltárása és ismertetése, azaz a lenézett

filológia kezdte visszanyerni becsületét. A történelmi és életrajzi tények tisztelete, s bámulatos anyagbőség jellemzi Sipos Lajos művét is, amely valóban „élet- és pályarajz”, amint alcíme is sugallja. Kevesebb benne a műelemzés, az író alkotásai mégis harmonikusan illeszkednek a kor- és pályaképbe. Ugyanis Sipos Lajos nemcsak hőse életútját rajzolta meg példamutató alapossggal, hanem a korszak történelmének eseményeit is hasonló gazdagsággal mutatja be. S ez azért is érdeme, mert a diktatúrák természetrajzának jellemzésével még egyértelműbbé tette hőse karakánságát. Növeli e módszer hitelességét, hogy jó néhány olyan személyiség is felbukkan az író közelségében, akinek semmi köze sem volt az irodalomhoz, viszont tudományága kiemelkedő képviselője volt, s megingathatatlan jellem is (például Hajnal Imre).

Azt szokták mondani, hogy a filológia száraz tudomány. Sipos Lajos műve ékesszóló cáfolata ennek. Kifejezetten érdekes, olvasmányos, egyes részei pedig szinte regényszerűek. Ahogy leírja az író tetemének hazaszállítását Farkaslakára, a temetés előkészületeit és a székelység gyászának megnyilvánulásait, az megindító írói remeklés. (*Elektra Kiadóház*, Budapest, 2006)

RÓNAY LÁSZLÓ

OLAJÁG KERETEZTE ÉN-KÉPEK Kárpáti Tamás kiállítása a Nemzeti Színházban

Kárpáti Tamás kamarakiállításán hús pasztell- és hat olajkép szerepel. Bár kamaratárlat, mégis az *egészet* sugallja. Ebben az olajzöld bársonyát és a vöröses sárgák izzóan is tompa fényét mutató *teremtésben* minden ott van, ami látszólag idejét múlt — hit, mítoszi (bibliai) érzelmvilág, szakrális —, ám kizárattak belőle az anyag és a pénz lánctalpasainak földkérgét és lélekvalóságot megsebző robajai.

A képeket valaminő belső sugárzás élteti, mintha — bármi legyen is a téma — a „Paradicsomot” átszelő *keresztút*, összes szenvedésével együtt, fényvel, fénypontokkal, a sárgás és vörösek világító lámpásaival volna tele. Vibráló énünk, kétségeink szimbólumaival. Amikor a születés örömeiben ott a fájdalom is. A sarjadásban és sugaras növekedésben — több képen koponya jelzi — az orgonailatnál bódítóbb halál. De mi az a világosság, ami ködszerű gomolygásban, a sötét kárpitjait néhány helyen átszakító sejtelmes, szemérmes Nap-villódzásban jelenik meg? Az eszme születése? Az organikus — Kárpátinál mindig a zöld kert telítettségében burjánzó — természet oszloprendjének (fák, bokrok)